

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री दीपकराज जोशी
माननीय न्यायाधीश श्री देवेन्द्र गोपाल श्रेष्ठ
फैसला

०७०-CR-०५०६

मुद्दा:- अपहेलना।

देवीलाल खत्रीको छोरा ओखलढुङ्गा जिल्ला यसम गा.वि.स. वडा नं. २ घर भई पुनरावेदक
हाल भक्तपुर जिल्ला मध्यपुर ठिमी न.पा.वडा नं. १४ बस्ने रामबहादुर खत्री--१ वादी

विरुद्ध

भक्तपुर जिल्ला मध्यपुर ठिमी न.पा. वडा नं. १४ बस्ने नुछ्छे खड्गी-----१ प्रत्यर्थी
ऐ.ऐ. बस्ने मध्यपुर ठिमी खड्गी समाजका अध्यक्ष रमेश खड्गी-----१ प्रतिवादी

शुरु तहमा फैसला गर्ने:- माननीय न्यायाधीश श्री प्रकाशचन्द्र गजुरेल
माननीय न्यायाधीश श्री विष्णु पौडेल
पुनरावेदन अदालत पाटन

पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०७०।३।१९ को फैसला उपर न्याय प्रशासन
ऐन, २०४८ को दफा ९(१) बमोजिम यस अदालत समक्ष पुनरावेदन परि पेश हुन आएको
प्रस्तुत मुद्दाको सक्षिप्त तथ्य एवं ठहर यसप्रकार रहेको छ।

म निवेदक भक्तपुर जिल्ला ठिमी न.पा. वडा नं. १४ कि.नं. ३४१ र ३४२ को
जग्गामा घर बनाई बसोबास गरी आएको छु। मेरो उक्त घर जग्गाको दक्षिण र पूर्व तर्फ

सरकारी पर्ति जग्गा- वन र मेरो घरको बीच सिमानामा परापूर्वकाल देखिको पानीको धारासम्म जाने १२ फिट कच्ची सडक बाटो, उत्तर तर्फ लक्ष्मीनारायण श्रेष्ठ र पश्चिमतर्फ ज्ञानुलाल श्रेष्ठको घर जग्गाहरु रहेका छन्। यसरी उल्लिखित घर जग्गामा बसोबास गरी आएकै अबस्थामा उल्लिखित विपक्षीहरु र अन्य केही खड्गी समाजका मान्छेहरु हौ भन्ने व्यक्तिहरु समेत आई दक्षिणतर्फको पर्ती सरकारी जग्गा र उक्त जग्गाको उत्तर सिमानामा रहेको बाटो समेत छेकी मेरो घर जग्गामा जाने आउने बाटो निकास बन्द गरी खानेपानी ढल समेत थिची मिची विपक्षीहरुले रातारात गरी धमाधम घर निर्माण कार्य गरिरहेको अवस्था छ। उल्लेखित घरको कारण मेरो घर र खानेपानीको निकास बन्द हुने अवस्था हुँदा उक्त घर निर्माण गर्ने कार्य रोक्न रोकाउन निषेधाज्ञा निवेदन दर्ता गराएको र उक्त निवेदन माग दावी बमोजिम सम्मानित अदालतबाट मिति २०६९।११।१६ मा अन्तरिम आदेश जारी भएको थियो । सम्मानित अदालतको उक्त आदेशलाई अवाज्ञा गरि विपक्षीले निर्माण कार्य चालु राखेको हुँदा न्याय प्रशासन ऐन २०४८ को दफा १८(२) बमोजिम अदालतको अपहेलनामा हदैसम्मको कारवाही गरिपाउँ भन्ने समेत व्यहोराको निवेदक राम बहादुर खत्रीको तर्फबाट पुनरावेदन अदालत पाटनमा पेश भएको निवेदन पत्र ।

यसमा के कसो भएको हो ? निवेदकको माग बमोजिम यस अदालतको अपहेलनामा कारवाही किन हुनु नपर्ने हो ? कारवाही नगर्नु पर्ने कुनै आधार र कारण भए सबुद प्रमाण सहित म्याद सूचना पाएका मितिले बाटाका म्याद बाहेक ७ दिन भित्र लिखितजवाफ सहित आफै उपस्थित हुनु भन्ने पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०७०।१।८ को आदेश ।

विपक्षीका नाउँमा यस अदालतबाट मिति २०७०।१।२५ मा जारी भएको म्यादमा लिखितजवाफ नफिराई म्याद गुजारी बसेका ।

अदालतको अपहेलनामा कारवाही गर्दा व्यक्ति हेरिने नभै विपक्षीको प्रवृत्ति हेरिने हुँदा अदालतको काम कारवाहीमा गम्भीर असर पर्ने भएमा त्यस प्रकारको कृयाकलाप हुन नदिन अदालतले अपहेलनामा कारवाही गर्दछ। विपक्षीहरुले अदालतको अपहेलना गरेका हुन भन्ने तथ्ययुक्त प्रमाण निवेदकले पेश गर्न सकेको नदेखिँदा विपक्षीलाई अपहेलनामा सजाय

गरिपाउँ भन्ने निवेदन दावी पुग्न सक्दैन भन्ने समेत व्यहोराको पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०७०।३।१९ को फैसला।

विपक्षी उपर निषेधाज्ञा जारी भएपछि सो अनुसार अदालतको आदेश मान्नुपर्नेमा सो नमानी न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा १८(२) बमोजिम विपक्षीहरूलाई अदालतको अपहेलनामा कारवाही गर्नुपर्नेमा सो नगरी दावी नपुग्ने ठहर भै गरिएको फैसला प्रमाण मुल्यांकनको रोहमा मिलेको नहुँदा बदरभागी छ। प्रमाणको उचित मुल्यांकन गरी पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसला बदर गरि माग बमोजिम विपक्षीलाई अपहेलनामा सजाय गरिपाउँ भन्ने समेत व्यहोराको पुनरावेदक रामबहादुर खत्रीको यस अदालतमा परेको पुनरावेदन पत्र।

नियम बमोजिम साप्ताहिक तथा दैनिक मुद्दा पेशी सुचीमा चढी निर्णयार्थ पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दामा प्रत्यर्थीहरूलाई अपहेलनामा सजाय नहुने गरि पुनरावेदन अदालत पाटनबाट भएको फैसलाको तथ्यभित्र प्रवेश गरी न्याय निरूपण गर्न मिल्ने हो होईन ? निर्णय दिनुपर्ने देखिन आयो।

यसमा आफूले विपक्षी उपर दायर गरेको निषेधाज्ञा मुद्दामा निवेदनको किनारा नलागेसम्म निवेदकले उल्लेख गरेको स्थानमा घर निर्माण नगर्नु भनी अन्तरिम आदेश भएको अवस्थामा सो आदेशको अवाज्ञा गरी घर निर्माण सम्पन्न गरेको भनी विपक्षीहरू विरुद्ध पुनरावेदकले अपहेलना मुद्दा दायर गरेकोमा पुनरावेदन अदालतबाट अपहेलना ठहर नभै फैसला भए उपर उक्त फैसला उल्टी गरि माग बमोजिम अपहेलना ठहर गरिपाउन प्रस्तुत पुनरावेदन परेको देखिन्छ।

यसमा पुनरावेदकले आफ्नो निषेधाज्ञा मुद्दालाई मुल प्रमाण बनाई प्रस्तुत अपहेलना मुद्दा दायर गरेको देखिन्छ। अपहेलना मुद्दाको स्वरूप व्यक्तिको अधिकार रक्षा गर्ने हतियारको रूपमा भन्दा पनि अदालतले आफ्नो मर्यादा, स्वतन्त्रताको रक्षा गर्ने प्रयोजनको लागि गर्न सक्ने र सो सम्बन्धमा स्वयं आफैं मुद्दा उठान गरी कारवाही गर्न सक्ने प्रकृतिको हुने हुँदा यसलाई मुद्दाका पक्षले अन्य मुद्दामा जस्तो सामान्य पुनरावेदकीय अधिकारको रूपमा हेर्नु बुझ्नु उपयुक्त हुँदैन। अन्य मुद्दामा हारजितको कारण मुद्दाका दुई पक्ष प्रभावित हुने हुन्छन्। तर अपहेलना मुद्दाको अन्तरवस्तु नै अदालतसंग सम्बन्धित हुने

हुँदा हार र जितको अवस्थामा पनि अदालतले संतुष्टी र असन्तुष्टि जनाई रहनुपर्ने कुनै कारण देखिंदैन। प्रत्येक अदालतले आफ्नो अपहेलना भयो भएन भनी शुरु न्यायिक मनको प्रयोग गरी निर्णय गर्न स्वतन्त्र रहेका हुन्छन् र सोही अनुरूप कानूनले समेत अपहेलनामा कारवाही गर्न सक्ने गरि सबै तहका अदालतलाई विशेष अधिकार प्रदान गरेको देखिन्छ। यस अर्थमा आफ्नो अपहेलनाका सम्बन्धमा परेको निवेदनमा न्यायिक निष्कर्ष निकाल्ने महत्वपूर्ण निकाय सम्बन्धित अदालतहरू नै हुन्छन्। विवादको केन्द्र नै आफूसँग सम्बद्ध रहेको अवस्थामा उक्त विषयको विवादित तथ्यमा प्रवेश गरी अपहेलना भयो भएन भनी शुरु न्यायिक अन्तस्करण प्रयोग गरी निर्णय गर्ने अधिकार सम्बन्धित अदालतको स्वतन्त्र अधिकार भएको हुँदा उक्त अधिकार क्षेत्रको प्रयोग भै भएको निर्णयका सम्बन्धमा पुनरावेदनको रोहमा विचार गर्नु मनासिव देखिंदैन। यस अदालतलाई आफ्नो र मातहतको अदालतको अपहेलनाका सम्बन्धमा कारवाही गर्न सक्ने स्वतन्त्र शुरु अधिकार रहेको देखिँदा यस्तो विशिष्ट प्रकृतिको मुद्दाको विषयमा सम्बन्धित अदालतले निरूपण गरिसकेपछि पक्षले त्यसमा नै चित्त बुझाउनु मनासिव हुने देखिन्छ।

पुनरावेदन अदालत पाटनको विपक्षीहरूबाट अपहेलना भयो भनी अपहेलनासँग सम्बन्ध रहेको विषय उठान गरि यी पुनरावेदकले पुनरावेदन अदालतमा निवेदन दायर गरेकोमा निवेदन दावीमा उल्लेख भए अनुसार आफ्नो अपहेलना भएको छैन भनी स्वयं सम्बन्धित अदालतबाट गहन रूपमा विचार गरी आदेश भएको अवस्थामा यस अदालतबाट पुनरावेदनको रोहमा पुनरावेदन सुनी पुनरावेदन अदालतको अपहेलना भयो भएन भनी निर्णय दिनु मनासिव हुदैन। आफूसँग सरोकार राख्ने विषयमा सबैभन्दा बढी जानकारी सम्बन्धित अदालत बाहेक अरु अदालतलाई हुन सक्दैन। सो सम्बन्धमा सार्थक सम्बन्ध राख्ने अदालतले गरेको निर्णय नै भरपर्दो र विश्वसनीय हुने हुँदा मातहतको अदालतको स्वतन्त्र अधिकार खण्डित हुने गरी माथिल्लो अदालतले पुनरावेदन सुन्नु र पुनरावेदकिय अधिकार ग्रहण गरि निर्णय दिनु अपहेलना मुद्दाको विशिष्टताको दृष्टिकोणबाट समेत मनासिव देखिंदैन।

तसर्थ माथि विवेचित आधार र कारणबाट जुन अदालतको अपहेलना भयो भनी निवेदकले निवेदन प्रस्तुत गरेका छन् सोही अदालतबाट आफ्नो अपहेलना भएको छैन भनी

क्षमासील भै निर्णय गरेको अवस्थामा पक्षको हक नै समाप्त हुने जसरी अन्य मुद्दामा प्रयोग गरिएको पुनरावेदकीय क्षेत्राधिकार अन्तर्गत मुद्दाको तथ्य भित्र प्रवेश गरी पुनरावेदन अदालतको फैसला मिले नमिलेको सम्बन्धमा विचार गरिरहनु औचित्यपूर्ण नदेखिँदा प्रस्तुत पुनरावेदन खारेज हुने ठहर्छ। यस मुद्दाको पुनरावेदन दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार अभिलेख शाखामा बुझाई दिनु।

न्यायाधीश

उक्त रायमा म सहमत छु ।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत : चन्द्रप्रकाश तिवारी

कम्प्युटर टाईप गर्ने : चन्दनकुमार मण्डल

इति सम्बत् २०७३ साल जेष्ठ महिना २७ गते रोज ५ शुभम् ।